

Oponentský posudok na habilitačnú prácu:
Mgr. Peter Labanc, PhD.:
Inštitúcia Spišskej kapituly a jej členovia do roku 1387.
Trnava 2021.

Prácu kolegu Labanca sledujem niečo vyše desaťročia. Nadobudol kvalitné vzdelanie a dlhodobo sa profiluje ako stredovekár s geografickou preferenciou jeho rodného regiónu Spiša. Docent znamená po latinsky učiaci. Preto sa najskôr zameriam na prezentačnú stránku jeho osobnosti, ktorú poznám z verejných prednášok, a myslím si, že je na vysokej úrovni. Rovnakú mienku mám aj o jeho vedeckej tvorbe, ktorá nepodlieha trendom súčasnosti (písať rýchle, „lacné“ texty a pretláčať ich v čo najväčšom počte do indexovaných časopisov). Ak si pozrieme jeho publikačnú produkciu, zaujme chronologická špecializácia na stredovek, témy spojené s dejinami Spiša, šľachty a cirkvi. Docent by mal byť zároveň osobnosťou, ktorá posúva svoj odbor dopredu a ani tu nie je habilitantovi čo vyčítať – naopak – prostredníctvom zavádzania nových kurzov s využitím *digital humanities* (najmä GIS pri vizualizácii historických analýz) otvára svojim študentom nové obzory. Úvodom si preto dovoľujem naznačiť, že ide o jednoznačne vhodného adepta na titul docent.

Konkrétne aj jeho habilitačná práca **Inštitúcia Spišskej kapituly a jej členovia do roku 1387** vystihuje časť z mojich konštatovaní vyššie – je to poctivá analýza, logicky štruktúrovaná:

- v úvode predstavuje habilitant predmet ako aj geografické a chronologické ohraničenie,
- potom sa zaoberá všeobecným vývojom kapitúl v Európe a Uhorsku,
- ďalej kriticky rozoberá aktuálnu historiografiu,
- samostatnú kapitolu tvoria texty o vývoji Spišskej kapituly,
 - o venuje sa dejinám prepoštvania a kapituly,
 - o hodnoverného miesta pri kapitule,
 - o organizačnej štruktúre kapituly,
- nasleduje katalóg s biografiami členov kapituly,
- prosopografické štúdie k pôvodu, vekovej, sociálnej, vzdelanostnej štruktúre a pod.
- po obligátnom závere nasleduje zoznam zdrojov.

K štruktúre práce mám jedinú pripomienku – obvykle býva historiografická kapitola na začiatku a následne by sa autor mohol zaoberať vývojom kapitúl ako takých, potom ich vývojom v Uhorsku a nakoniec na Spiši, čím by členenie dostalo väčšiu logiku a spád.

V prvom rade treba pochváliť **výber témy**. Výskum cirkevných (aj regionálnych cirkevných) dejín sa sľubne rozbehol približne v poslednom polstoročí pred zánikom Uhorska (na Spiši napr. J. Hradsky, M. Pirhalla). Počas prvej ČSR sa však otvárali iné témy (napr. kontinuita slovanského osídlenia, osídlenie stredného Slovenska a pod.) a po vojne a najmä februári 1948 pre cirkevné dejiny neostal priestor. Ten sa otvoril až v poslednej dekáde 20. storočia. No napriek novým možnostiam sa seriózne hĺbkové analýzy fungovania cirkevných inštitúcií na Slovensku v stredoveku dajú vypočítať na prstoch jednej ruky.

Kým však autor s prácou pôjde do tlače, mal by možno zvážiť konzekventnejšiu **terminológiu**. Napr. miesto *kanonické právo* sa v súčasnosti preferuje *kánonické právo*, podobne kánonické vizitácie. Aj termín *simónia* by som asi nahradil za *simonia*. Autor používa termín *otovský* (miesto nemčine bližšieho *otonský* – s. 20), no analogicky by mal potom používať aj slovenskejší tvar *karlovský/karolovský* miesto nemčine bližšieho *karolínsky*. Pravdepodobné ovplyvnenie cudzojazyčnou literatúrou vidieť v termínoch *fundovať* – lepšie by bolo *založiť* (napr. s. 13). Naopak pri termíne *prebendát* by som uprednostnil *prebendár* (z bežného lat. tvaru *praebendarius*). Potom v prvej časti práce používa habilitant pomerne často termín *úrady* (napr. s. 16 – úrad dekana), ktorým označuje to, čomu v ďalšej časti práce hovorí oveľa štandardnejšie *hodnosť*. Priklonil by som sa k druhému termínu, lebo lektor, kantor, kustód neboli predsa úradníci ale hodnostári prípadne dignitári (nie dignitáti).

Pri rozbere **historiografie** starších prác by som doplnil dielo *A pozsonyi prépostság* (Esztergom, 1881) od Nándora Knauza.

V rámci **obsahovej analýzy** som našiel len malú chybičku v interpretácii translácie Bratislavskej kapituly do podhradia (vznikajúceho mesta), ktorú habilitant opisuje tak, že na začiatku 13. stor. došlo k jej presunu najskôr do južného predhradia a následne (1221) k jej premiestneniu mimo hradu, na miesto ku kostolíku sv. Martina (s. 31). V skutočnosti sa kapitula musela premiestniť mimo hradu už 1204, no jej členovia navštevovali stále kostol na hrade, až napokon 1221 premiestnili do vznikajúceho mesta aj kostol.

Trochu otázne je striktné oddelovanie písomnej produkcie prepošta a kapituly okolo polovice 13. storočia. Sám autor píše, že ešte v r. 1270 „vydal prepošt listinu v pozícii hodnoverného miesta“ (s. 71). Myslím, že až do naozajstného etablovania kapituly ako celku niekedy v poslednej tretine či dokonca až štvrtine 13. stor. sa vydávanie listín vo funkcii hodnoverného miesta až tak striktné neodlišovalo (aspoň v Bratislavskej kapitule sa mi to tak javí).

Pri datovaní najstaršej pečate kapituly by som upriamil autorovu pozornosť na moju štúdiu o písomnej kultúre na Spiši, kde som ju na základe analýzy použitých tvarov písma datoval do obdobia 2. tretiny 13. stor. – teda zhodne s autorovou datáciou (ca. 1250tej roky) – na rozdiel od V. Rábika (od konca 12. do zač. 13. stor.) alebo s L. Vrtela (od 1270). Som rád, že v tomto prípade sa epigrafická aj cirkevnosprávna analýza zhodli.

Z hľadiska formy vyzdvihujem autorove početné **vizualizácie**. Grafické zobrazenie povie niekedy viac ako dlhá štúdia. Napr. veľmi názorný je pokles zachovaných listín z produkcie kapituly ku koncu anjouovského obdobia (ktorý som konštatoval už aj ja v spomenutej štúdiu o písomnej kultúre na Spiši). Čím si ho autor vysvetľuje? Je to zvýšením počtu vydavateľov?

Celkovo je **práca veľmi kvalitná**, ale autor sa nevyhol drobným preklepom najmä v druhej časti práce (s. 14: merovejovci; sem tam sa objavujú prešmyčky – napr. transformácia – s. 28, podobne 80, 81, 86 atď. // či vypustenie písmen – Panonhalma (s. 22), ďalej 30, 77, 81, 2x107 atď.). Pozor aj na chybu pri zozname literatúry Norbert C. Tóth nepatrí pod C ale pod T (s. 204 – 205).

Za najvýznamnejší prínos práce hodnotím jej metodologicky inovatívnu štruktúru, ktorá by naozaj mohla inšpirovať ďalšie podobné výskumy. Výborná je aj snaha metodicky jasne

odlíšiť staršie prepoštvstvo (ako autor píše „protokapitulu“) od samotnej kapituly, ktorej formovanie datuje do obdobia krátko po polovici 13. storočia. Páči sa mi aj autorov triezvy a kritický pohľad – napriek spišskému pôvodu odmieta hypotetické datovania veľkomoravského pôvodu cirkevného centra na Spiši, neposúva vznik prepoštstva do 12. storočia a neprisudzuje nejaký prehnaný význam kapitule vo vrcholnom stredoveku – agumentujúc kariérami jej kanonikov o nej píše ako o v rámci Uhorska pomerne periférnej kapitule.

Celkovo habilitant predmet svojho výskumu neanalyzuje izolovanie, ale zistené výstupy komparuje s dostupnými informáciami o vývoji v iných uhorských kapitulách, tam kde je to relevantné dokonca komparačný okruh rozširuje na poľský, český a nemecký priestor. Treba pochváliť aj interdisciplinaritu jeho práce – ide o prosopografickú štúdiu, ktorá však využíva výsledky analýz archeologických, pamiatkárskych, liturgických, výstupov klasickej pozitivistickej histórie ako aj PVH. Jeho kniha predstavuje **významný prínos k našim vedomostiam o vývoji Spišskej kapituly ale aj o fungovaní týchto dôležitých súčastí našej stredovekej cirkevnej správy ako takých.**

Z práce sa veľmi teším – najmä z prísľubu autora, že je to len začiatok ďalších bádání, ktoré mieni rozšíriť do hĺbky aj časovo do mladších období. Na konci jeho snaženia by mohla vzniknúť výborná monografia, ktorá bude patriť medzi najvýznamnejšie v stredoeurópskom medievistickom kontexte. Z hľadiska významu preto habilitačnú prácu **navrhujem jednoznačne prijať na habilitačné konanie** a po jej úspešnej obhajobe **udelit' menovanému vedecko-pedagogický titul docent.**

V Bratislave, 19. XII. 2021

Juraj Šedivý